

SINODALNOST U ŽIVOTNOM KONTEKSTU MJESNE CRKVE: DOSADAŠNJA ISKUSTVA PRVE SINODE VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE

Uvod

Uzoriti gospodin Vinko kard. Puljić, nadbiskup vrhbosanski, sazvaio je 2012. godine na svetkovinu sv. Petra i Pavla Prvu biskupijsku sinodu Vrhbosanske nadbiskupije. Tom zgodom predstavio je i ciljeve buduće Sinode, kao i molitvu za njezin uspjeh.

Temeljna je nakana ovoga izlaganja predstaviti dosadašnji tijek Prve sinode Vrhbosanske nadbiskupije, kao i neka općenita iskustva proizišla iz njezina trogodišnjeg rada, a koja se po sebi osobito tiču poimanja sinodalnosti u kontekstu bosanskohercegovačkog katoličanstva. Prije toga, u prvom dijelu izlaganja nastojat ću ukratko prikazati povijest i ulogu institucije biskupijske sinode u Katoličkoj Crkvi.

1. Povijest i uloga biskupijskih sinoda u Katoličkoj Crkvi

Institucija *biskupijske sinode* ima dugu tradiciju unutar Katoličke Crkve. Još od starih vremena povremeno bi se sastajali poglavari te izabrani svećenici kako bi raspravljali o gorućim problemima svoje mjesne Crkve. Te su rasprave obično išle u smjeru usklađivanja razlika između općih normi i zakona te mjesnih zakona i običaja. U tome smislu tražio se *iuxta modum* ili *način suživljavanja* između međusobno oprečnih normi i običaja.¹

Novi Zakonik kanonskog prava donio je i novu viziju biskupijske sinode. On spominje da je biskupijska sinoda „skupština izabranih svećenika i drugih vjernika partikularne Crkve koji pomažu dijecezanskom biskupu na dobrobit sve biskupijske zajednice“ (k. 460). Dakle, temeljna razlika između „stare“ i „nove“ biskupijske sinode zrcali se u stajalištu o potrebi (ponovnog) izravnog uključivanja vjernika - *laika* u sinodski proces. Naime, danas se čini kako prisutnost i uloga vjernika - *laika* kroz povijest u procesu održavanja biskupijskih sinoda i nije posve jasna. U tom smislu Nikola Škalabrin kaže sljedeće: „Povijest je biskupijske sinode veoma stara i teško je ukratko i jasno iznijeti njezin razvitak kroz stoljeća. Spominju se različite godine njezina nastanka, različite su njezine zadaće, kompleksno je pravno uobličavanje u

---

¹ Usp.: Marko TOMIĆ, „Biskupijska sinoda nekoć i danas“, *Bilten Sinode – Službeno glasilo I. biskupijske sinode Vrhbosanske nadbiskupije*, Godina I., Broj 1 (Sarajevo: Vrhbosanska nadbiskupija, 2013.), 17-18.

vremenu i na pojedinim mjestima. Spomenimo kratko samo to da je prve opće odredbe o biskupijskoj sinodi, koja je prethodno bila uređena krajevnim i običajnim odredbama, izdao IV. lateranski sabor 1215. godine; da su laici, koji su sigurno bili nazočni na slavljenju sinoda, s vremenom bili potpuno isključeni i da se aktivnost prezbitera sve više svodila na pravu mjeru zbog naglašavanja biskupove uloge na sinodi.²

Međutim, aktivnije uključivanje vjernika - laika i nije jedina novost u svezi s „novom“ biskupijskom sinodom. Tako ona podrazumijeva jednu temeljitu duhovno-katehetsku pripravu koja se obavlja, kako na župnoj, tako i na dekanatskoj i biskupijskoj razini.

Sinoda po sebi podrazumijeva i organiziranje različitih sinodskih tijela: od povjerenstva za pripravu, tajništva, različitih ekspertnih grupa i komisija, pa sve do konačnog ustrojavanja *sinodske skupštine*, koja po sebi predstavlja vrhunac rada jedne biskupijske sinode. S tim u vezi, ukratko se može reći da se biskupijska sinoda sastoji od dva glavna dijela: *pripremnog* i *slavljeničkog*, s tim da se danas u Crkvi osobit naglasak stavlja na ovaj pripremi dio.³ Pitanje je zašto? Naime, izgledno je da današnja Crkva stavlja prvenstveno težište na pastoralni aspekt rada biskupijske sinode, a ne toliko na onaj juridičko-pravni dio. To bi ujedno značilo da je najvažnija zadaća biskupijske sinode adekvatno animirati vjerničku bazu, i to na način koji bi trebao inicirati posvemašnju obnovu vjere, kao i produbljivanje unutarcrkvenog zajedništva. Naznačena složenost pripreme sinode u skladu s tim nalaže i veću dužinu njezina ukupnog trajanja. U konačnici, biskupijska sinoda i nije neki jednokratni događaj, nego višegodišnje događanje koje zahvaća sve segmente i pore jedne mjesne Crkve.

2. Problem nerazumijevanja naravi i ustrojstva biskupijske sinode

S obzirom na prethodno, možemo već imenovati i jedan konkretan problem s kojim smo se nerijetko susretali u dosadašnjem radu naše vrhbosanske Sinode. Već negdje 2013., dakle, samo godinu od sazivanja Biskupijske sinode, meni kao njezinu generalnom tajniku, počele su pristizati neke pritužbe naših svećenika, pa čak i kole-

² Nikola ŠKALABRIN, „Biskupijska sinoda“, *Bogoslovska smotra* 69 (1999.), 73-89, ovdje 74.

³ „Biskupijska sinoda ima dva dijela: pripremi i slavljenički. Najvažniji i najteži dio sinode ne nalazi se u njezinom slavljenju, nego u njezinoj pripremi. Pripreme se komisije trebaju sastojati od svih članova Božjeg naroda: klerika, redovnika i vjernika laika. Njihova je dužnost da prouče sadržaje i pripreme nacрте odluka za sinodska zasjedanja“. Nikola ŠKALABRIN, „Biskupijska sinoda“, 73.

ga profesora, u smislu kako se sve to oko Sinode nešto bezrazložno otešlo i razvuklo te kako od svega toga na koncu i sigurno neće biti ništa. Razgovarajući malo detaljnije s navedenim kritičarima, uvidio sam kako oni u svojem poimanju zapravo poistovjećuju održavanje Biskupijske sinode s njezinim slavljeničkim dijelom, odnosno sa samom sinodskom skupštinom. Preciznije rečeno, navedeni kritičari nisu nijekali samu nužnost postojanja pripremne faze sinode, no ipak im se činilo posve suvišnim i nepotrebnim to da bi ona trebala trajati toliko dugo. Posve osobno i subjektivno, možda bismo u ovom smislu mogli govoriti o onoj poslovičnoj balkanskoj averziji prema jednom preciznijem planiranju i organiziranju stvari. Ovdje kao da je jedino važno da se neka stvar dogodi, a ona će se planirati i organizirati već „ad hoc“, i to „u hodu“.

Dotadni problem je svakako predstavljalo nerazumijevanje koncepta i stvarnosti Sinode od strane vjernika - laika. Njima ne samo da nije bila jasna navedena razlika između pripremnog i slavljeničkog dijela sinode nego im je i sam pojam sinode kao takav bio potpuno nepoznat. Stoga nas je kard. Puljić od početka, misleći pri tome na nas članove Povjerenstva za pripravu Sinode, poticao na jednostavno, jasno i slikovito izražavanje u radu s našim vjernicima na terenu. Stoga smo često naglašavali ono što sinoda po etimologiji riječi i jest: *σύν-οδος* – zajednički hod, odnosno, zajedničko promišljanje i rad na važnim pitanjima crkvenoga života. Često smo se koristili i slikom „trasiranja puta“. S tim smo pokušavali prenijeti poruku kako mi ovom Sinodom pokušavamo trasirati put ove mjesne Crkve za narednih pedesetak godina. To bi zapravo značilo kako pokušavamo odrediti prioritete i načine pastoralnoga rada te na taj način – gotovo pa doslovno - probijati put kroz konfuznu prašumu poslijeratne bosanskohercegovačke stvarnosti. Također smo se nerijetko koristili i pojmom „inventure“ koji sugerira kako se u svakom poslovanju pokatkad mora zastati uz temeljitu provjeru što se te na koji način do sada uradilo. To je ujedno i temeljni preduvjet unapređenja svakog budućeg rada i aktivnosti.

Na koncu, osobito izazovnom pokazala se i aktualna sveopća ispolitiziranost bosanskohercegovačkog društva. Tako smo već na početku primijetili kako nemali broj laika, ali i svećenika, entuzijastično doživljava najavljenju Sinodu kao nekakav svehrvatski sabor. Iza navedenog raspoloženja krilo se uvjerenje kako mi Hrvati - katolici nemamo nikakvih problema s našim vjerskim životom, nego isključivo s političkim danostima i neprilikama. No, o tome će još biti riječi u daljnjem tijeku izlaganja.

3. Obnoviti sve u Kristu

Za geslo Prve nadbiskupijske sinode izabrana je krilatica „Sve obnoviti u Kristu“ (usp.: Ef 1,10), a ono želi odraziti duh poziva pape Benedikta XVI. cijeloj Crkvi da se zauzme na putu nove evangelizacije (Statut Sinode, čl. 11.).⁴ U kontekstu gesla Sinode ovdje navodimo i ciljeve Sinode, definirane od strane Vinka kard. Puljića, nadbiskupa vrhbosanskog:

- Vrhbosanska Crkva, otvorena vodstvu Duha Svetoga, želi se okupiti na Nadbiskupijskoj sinodi, upoznati dublje svoju stvarnost te u osluškivanju razmišljanja vjernika, svećenika, redovnika i redovnica prosuđivati znakove vremena (Statut Sinode, čl. 7.).
- Promatrajući poratne prilike, našu katoličku tradiciju i velike utjecaje sekularizma, tražit ćemo rješenja utemeljena na vjeri i nadi u uskrslog Krista i cjelokupnom nauku Crkve. U sinodskom razmišljanju tražit ćemo također rješenja za poteškoće koje proživljavamo, kako bismo kao nadbiskupijska zajednica živjeli i svjedočili nadu koja je u nama (Statut Sinode, čl. 8.).
- Želimo da naše župe iznova otkriju svoje mjesto u Vrhbosanskoj mjesnoj Crkvi i aktivno sudjeluju u zajedničkom poslanju. S tim u vezi, Nadbiskupijska sinoda se može smatrati uspješnom samo onda ukoliko dobroano zahvati i animira bazu svojih vjernika (Statut Sinode, čl. 9.).

Također, želja nadbiskupa Puljića je to da se u pripremnoj fazi Sinode trebaju angažirati te međusobno uvezati sve snage ove mjesne Crkve: svećenici, redovnici i redovnice; vjeroučitelji i katehisti; pastoralni i ekonomski župni vijećnici; pjevači, čitači i mladi; župni Caritas; medijski djelatnici; te ostali pokreti u župi i laičke udruge. Jednostavno, svi bi zajedno trebali pokazati zauzetost i odgovornost u životu i radu ove mjesne Crkve te svjedočiti zajedništvo i izgrađivati javno mnijenje na temelju kršćanskog uvjerenja.

Inače, svaka biskupijska sinoda računa s dvije vrste ciljeva: s *definiranim* te s *predefiniranim*. Ovi prvi se usklađuju u odnosu na ove druge, a to su uvijek obnova vjere i produbljivanje crkvenog zajedništva. U tom smislu, Sinoda Vrhbosanske nadbiskupije želi iznalaziti načine (re)evangelizacije onih koji su primili sakramente, ali ipak žive, misle i govore kao da Krist nije došao, umro i uskrsnuo. Također, ona želi pronaći načine uključivanja u Crkveno zajedništvo onih koji žive

---

⁴ Statut I. sinode Vrhbosanske nadbiskupije, *Bilten Sinode*, broj 1., 9-16.

na marginama vjere i Crkve. Konačno, potrebno je nadvladavati sveprisutnu atmosferu zamora i beznađa te nanovo otkriti uzrok ljudske nade, a to je sam Krist Gospodin.⁵

4. Dosadašnji tijek Sinode

Nakon što je Sinoda sazvana – kako je već spomenuto - na „Petrovo“ 2012. i nakon što su predstavljeni njezini ciljevi, kao i molitva za njezin uspjeh, pristupilo se osnivanju Povjerenstva za pripremu Sinode. Članovi povjerenstva su postali: mons. mr. Marko Tomić, vlč. dr. Mirko Šimić, vlč. dr. Šimo Maršić, dr. Danimir Pezer OFM, dr. Zorica Maros, č.s. mr. Ivanka Mihaljević, vlč. Žarko Vujica, fra Velimir Bavrka i vlč. dr. Mario Bernadić, koji je ujedno već prije bio imenovan generalnim tajnikom Sinode. Iduće godine (2013.) radu Povjerenstva pridružio se i generalni vikar Vrhbosanske nadbiskupije mons. mr. Luka Tunjić. Naredne godine (2014.) ponovno dolazi do blage promjene u sastavu Povjerenstva. Naime, zbog velike udaljenosti od Sarajeva i nemogućnosti redovitog prisustvovanja na sjednicama Povjerenstva, istupili su vlč. Žarko Vujica i fra Velimir Bavrka, a na njihovo mjesto imenovani su vlč. mr. Josip Lebo i fra Zdravko Anđić. Također, radu Povjerenstva pridružio se i urednik Katoličkog tjednika, vlč. Josip Vajdner. Inače, pri osnutku Povjerenstva nastojale su se poštovati opće norme koje nalažu obvezatno prisustvovanje ponekog stručnjaka za crkveno pravo, moral i liturgiku. Također, nastojala se poštovati i ona norma koja nalaže da u Povjerenstvu budu nazočni predstavnici svih crkvenih struktura i staleža: klerici, redovnici i redovnice, vjernici - laici; župnici, profesori, kao i predstojnici te članovi raznih crkvenih institucija. Radom Povjerenstva redovito predsjedava nadbiskup Puljić, a ako je on spriječen, mijenja ga generalni vikar mons. Tunjić. Prvi sastanak Povjerenstva je održan 7. veljače 2013. godine, a do današnjeg dana (13. studenog 2015.) održano je ukupno osamnaest službenih zasjedanja, ne računajući tu i brojne – usputne - neslužbene konzultacije.

Prvi zadatak Povjerenstva bio je prirediti Statut Sinode. To je temeljni pravni akt Sinode, a njegova nužnost proizlazi iz Uputa o održavanju biskupijskih sinoda, objavljenih 19. ožujka 1997. u Vatikanu te predstavljenih službeno u *Acta Apostolicae Sedis*. Statut Sinode između ostalog treba utvrditi i precizirati sastav Sinode, te definirati načine izbora i imenovanja sinodskih članova. Također, on treba uključivati pravila o vođenju i odvijanju sinodskih skupština te regulirati

⁵ Usp.: Vinko kard. PULJIĆ, „Prva sinoda Vrhbosanske nadbiskupije: obnoviti sve u Kristu“, *Bilten Sinode*, broj 1, 5-6.

načine ponašanja i sudjelovanja kako za pojedine članove skupštine, tako i za veća skupštinska tijela, poput različitih stručnih odbora i komisija (Statut Sinode, čl. 3.). Statut Sinode Vrhbosanske nadbiskupije dovršen je i potpisan 17. lipnja 2013. godine u Sarajevu, a stupio je na snagu njegovom objavom u prvom broju Biltena Sinode (lipanj, 2013.).

Priprava prvog broja Biltena Sinode bila je inače druga zadaća Povjerenstva. Uz naznačeni Statut, prvi broj Biltena predstavljao je i temeljne informacije o radu, smislu i ciljevima biskupijske Sinode. Također, u kontekstu boljeg međusobnog upoznavanja članova ove mjesne Crkve, nastojalo se predstaviti i različite crkvene institucije Vrhbosanske nadbiskupije. Naime, jedno ovakvo predstavljanje i upoznavanje spada i u same ciljeve Sinode jer primjetno je da individualizam suvremenog vremena ne nagrizi samo „tamo neki“ sekularizirani svijet nego i samu Crkvu. Tako se počesto čini kako ne samo da nemamo sluha i osjećaja jedni za druge nego gotovo kao da ne znamo da uopće i postojimo. Primjetan je mentalitet precjenjivanja svojega vlastitog rada, kao i podcjenjivanja onoga tuđeg. U tom se smislu unutar Crkve – na žalost - često i višestranom može čuti ono: „Oni tamo ništa ne rade.“ – premda rade.

5. Dekanatska zasjedanja i sinodski upitnici

Treća velika zadaća Povjerenstva bila je priprava i organizacija dekanatskih zasjedanja u Vrhbosanskoj nadbiskupiji. To je ujedno bio – možemo slobodno reći - prijelomni moment jer je Sinoda time konačno počela „napuštati“ svoje početne teoretsko-uredske okvire te se prelijevati u crkvenu stvarnost i praksu. Dekanatska su zasjedanja zamišljena kao zajednički radni susreti svećenika, redovnika, redovnica, vjeroučitelja, katehista te predstavnika župnih pastoralnih i ekonomskih vijeća koji djeluju na prostoru jednog dekanata. Bilo je predviđeno da se održavaju subotom u prijepodnevnim satima, a dnevni red je podrazumijevao četiri točke. Prva se točka odnosila na tri kraća izlaganja, kojima se nastojalo sudionike upoznati s ciljevima i smislom biskupijske Sinode. Također, kroz ta se izlaganja pokušavalo upoznati sudionike sa stanjem mjesne Crkve, kao i opće Crkve u svijetu. Nakon pauze pristupalo se drugoj točki, a to je bila zajednička diskusija o prethodno izloženim temama. Zatim bi bilo upriličeno zajedničko misno slavlje, a nakon toga bi bio organiziran zajednički objed i druženje. Sva predviđena dekanatska zasjedanja – njih trinaest - uspješno su održana, i to u periodu zima 2013./proljeće 2014. Na zasjedanjima je

ukupno sudjelovalo nešto više od 1200 sudionika, a najposjećeniji susreti su bili onaj u Odžaku (153 sudionika) te onaj u Žepču (151 sudionik). Osobito zadovoljstvo, a mogli bismo slobodno reći i oduševljenje održanim zasjedanjima, pokazali su naši vjernici – laici. Mnogi od njih su iskazali želju da se i ubuduće nastavi s jednim ovakvim duhovno-teološkim formatom susreta, pa čak i mimo sinodskih dešavanja.

6. Prva sinodska anketa – inicijalno prikupljanje podataka

Tijekom prvog kruga dekanatskih zasjedanja članovi Povjerenstva za pripravu Sinode dijelili su - za tu prigodu posebno pripremljene - anketne listiće. Oni su sadržavali petnaest općenitih pitanja o stanju vjerskog života na prostoru naše Nadbiskupije. Sudionici su imali priliku raspravljati o tim pitanjima – odmah - na samom zasjedanju, ali također im je bila povjerena zadaća da na ponuđena pitanja odgovore naknadno, pisanim putem. Tajništvo Sinode je kasnije prikupljalo i sistematiziralo dostavljene odgovore, da bi na koncu članovi Povjerenstva bili upoznati s rezultatima tog opsežnog rada.

7. Brak i obitelj kao prioritetna tema rada Biskupijske sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Rezultati sinodske ankete suočili su nas s poprilično ambivalentnom situacijom u našoj mjesnoj Crkvi. S jedne strane, uočljivo je da u našem narodu još uvijek ima vjere: crkve su dobro posjećene, a temeljne katoličke istine se ispravno akceptiraju i ispovijedaju. Međutim, s druge strane, suočeni smo s puno problema: dvije trećine nekadašnjih vjernika je u ratu i poraću otišlo iz BiH, a mnogi od onih što su ostali – sada - pokazuju ozbiljne znakove poslijeratne depresije i stresa. Ljude karakterizira gubitak nade, motivacije i smisla. Također, počesto se govori o narušenim međuljudskim odnosima, i to na svim razinama. Loša socijalna i ekonomska situacija u državi mnoge potiču na odlazak, ili barem da o tome razmišljaju na glas. Neki su opet rekli da situacija nije toliko loša koliko je ljude zahvatio jedan svjetovan i materijalistički duh. Danas im je puno važnije postalo ono „imati“ od onoga „biti“. Ankete su nedvojbeno pokazale da zajednička obiteljska molitva izumire, Sv. pismo se ne čita, dok su TV-prijemnici, kompjutori i mobilni telefoni preuzeli vlast nad ukućanima naših katoličkih domova. Uz to ide i radikalni individualizam iza kojeg se izgledno krije i ono što psiholozi nazivaju: afektivna nezrelost. Tako, ljudima je pretežito „onaj drugi“ kriv i odgovoran; onaj drugi bi se uvijek morao

nešto ispričavati, mijenjati, popravljati ... On bi morao tražiti i izlaz iz zajedničke krize, dok „onaj JA“ pokušava ostati zaštićen, nedodirljiv i bezgrešan. Ispitanici sinodske ankete su u konačnici pretežito suglasni oko toga da nam je potrebno općenarodno pomirenje, ali također i kolektivna duhovna obnova. U tim nastojanjima bit će potrebno krenuti od rada s našim obiteljima. Naime, ispitanici su jasno razaznali da je obitelj temelj kako društva, tako i Crkve. Ako ona bude dobro funkcionirala, profunkcionirat će i sve drugo. Ako njoj prijete propast i rastakanje, onda se i svi zajedno nalazimo na pragu uistinu apokaliptične sutrašnjice.⁶

Rezultati prve sinodske ankete uspjeli su kod sudionika sinodskoga rada izgledno pobuditi svijest o tome kako se na našoj vjeri itekako što ima raditi. Proizašlo je i to kako ne samo da nije sve do politike, nego je i loša politika po sebi često izraz mlake vjere, kao i posljedica manjka interesa prema općem dobru. Crkva se po sebi ne može miješati u politiku, ali može raditi na evangelizaciji svih vjernih struktura, pa tako i onih koji rade ili će tek raditi na rukovodećim pozicijama u društvu. U svezi s tim, ali i s drugim problemima navedenim u prvoj sinodskoj anketi, već se prošle godine javio prijedlog koji sugerira kako bismo mnoge probleme naše mjesne Crkve mogli riješiti uvođenjem solidne i permanentne župne kateheze. Naime, prema današnjem stanju na našim župama se katehizira uglavnom prvopričesnike, ministrante i krizmanike. Sa srednjoškolcima, studentima, da ne kažemo s bračnim parovima, radi se prilično rijetko.

U međuvremenu su tijekom 2015. održana još dva kruga dekanatskih zasjedanja te provedene tri različite ankete. Drugi krug zasjedanja bio je posvećen temi „brak i obitelj“, a treći „karitativnoj djelatnosti u pastoralu Crkve“. Ovdje se susrećemo već s velikom količinom materijala i informacija, tako da sada nije ni mjesto ni vrijeme da se na sve to detaljnije osvrnemo.⁷

8. Umjesto zaključka

Na kraju bih iznio još jedno generalno zapažanje proizašlo iz trogodišnje prakse rada na Sinodi Vrhbosanske nadbiskupije. S obzirom na to da se ovo zapažanje po sebi tiče duha sinodalnosti, tj. sino-

---

⁶ Rezultati spomenute inicijalne sinodske ankete objavljeni su u drugom broju *Biltena Sinode: Bilten Sinode – Službeno glasilo Sinode Vrhbosanske nadbiskupije*, Godina II., br. 2 (Sarajevo: Vrhbosanska nadbiskupija), 8-18.

⁷ Više o ovome se može saznati iz 3. (veljača 2015.) te 4. (srpanj 2015.) broja *Biltena Sinode*.

dalnosti u lokalnom BiH kontekstu, iskoristio bih ga i kao zaključak svojega izlaganja. Naime, u našoj se mjesnoj Crkvi izgledno susrećemo sa snažnim hijerarhijsko-centralističkim mentalitetom. Što podrazumijevam pod tim pojmom? U protekle tri godine smo na terenu počesto mogli čuti ono: „Što mi imamo razgovarati o toj i toj temi!? Biskup neka odluči, mi ćemo prihvatiti i provesti!“ Naravno, uz to postoji i jedan izokrenuti buntovnički centralizam u smislu kojeg se na terenu nerijetko može čuti: „E sad ću ja vama reći što vi u Sarajevu morate raditi!“ Dakle, kod nas definitivno nedostaje ona dimenzija zdravog „rješavanja problema“,⁸ odnosno, discipline nadilaženja problema, gdje se timski kreće od imenovanja problema, njegove analize i definicije; gdje se zatim daju različiti prijedlozi mogućih rješenja, te ih se analizira; zatim se bira ono koje izgleda ponajbolje; pa zatim dolazi implementacija, evaluacija te na koncu potvrda i njegovo uvođenje u praksu. Takav mentalitet kod nas definitivno nedostaje i tek ga treba stvoriti i razviti. Stoga se i naša vrhbosanska Sinoda kreće otprilike u tom pravcu: ona se ne nastoji prvenstveno fokusirati na pojedinačne partikularne probleme, nego na sam duh bratske suradnje i razvoj timskog rada u našoj mjesnoj Crkvi.

Mario Bernadić

---

8 Disciplina *nadilaženja problema* danas se osobito proučava u sklopu *menadžmenta vodstva*, kao i *menadžmenta upravljanja ljudskim resursima*. Na internetu se može naći više stranica koje se bave navedenom tematikom: Npr. <http://www.skillsyouneed.com/ips/problem-solving.html>, ili: https://www.mindtools.com/pages/article/newTMC_00.htm, <http://www.kent.ac.uk/careers/sk/problem-solving-skills.htm>; Sposobnost nadilaženja problema kao zajedničke ljudske aktivnosti unutar jednog kolektiva osobito je važno mjesto za japanski tzv. *Kaizen menadžment*. Usp. <http://www.kaizen.com/>; itd.